

Lan Kiếm Hoàng Lan (*Cymbidium finlaysonianum*)

Trong số hàng ngàn cây lan, tôi đã có điểm phúc nhìn thấy, không có cây lan nào mang lại cho tôi một ấn tượng sâu sa bằng cây *Cymbidium finlaysonianum*.

Vào năm 1946, nhà cụ Tuần Nhật Lệ có một khóm lan xanh ngắt treo trên cành cây sấu. Cây lan này do cụ Bồ Chánh, Hòa Bình mang tặng, sau này tôi mới biết đó là lan Kiếm Hoàng lan (*Cymbidium finlaysonianum*). Ngày thường khóm lan chẳng có gì đáng chú ý cả, chỉ thấy lá xanh tốt um tùm, nơi đám chim di, chim sẻ đến làm tổ. Nhưng khi tôi đạp xe tới thăm người yêu, cháu gọi cụ Tuần là bác ruột và cũng là người bạn đường sau này của tôi, khi đó thấy cây lan này khác hẳn. Mùa Đông đã qua, mùa Xuân vừa tới đem đến những chùm hoa dài chừng gần một thước. Bông hoa màu nâu vàng lóng lánh trong ánh nắng chiều như màu hổ phách. Người yêu của tôi đang dùng chiếc sào tre đầu có móc sắt để ngắt chùm hoa. Tôi dựa xe vào chiếc ghế đá và leo lên yên xe để hái chùm hoa, nhưng chiếc xe đổ nghiêng, nàng gĩa tay ra đỡ và chúng tôi đã trao cho nhau nụ hôn đầu đời.

Mười năm sau, chúng tôi lại thấy những khóm lan đó trên những cây sao, cây dầu mọc trong cư xá sĩ quan Sư Đoàn 7 tại Biên Hòa. (Xin xem bài "[Chùm Lan Ngày Tết](#)".)

Trải qua cuộc đời "thương hải tang điền", bãi bể nương dâu chúng tôi đã 4-5 lần làm lại cuộc đời với 2 bàn tay trắng. Bỏ Hà Nội tản cư về quê, rồi lại từ giã những ruộng lúa xanh rì vào thành trở lại, rồi bỏ miền Bắc di cư vào miền Nam trù phú, sông rạch đầy tôm cá và cuộc bỏ nước ra đi trong hốt hoảng, túi rỗng. Khi đã ổn định cuộc sống mới, bắt đầu nghĩ đến thú trồng lan và khi

nghỉ hưu bỏ miền Illinois mùa Hè nóng chảy mỡ, mùa Đông lạnh thấu xương dọn về California ấm áp, tràn ngập nắng vàng, tôi mới gia công sưu tầm những cây lan của quê hương xưa cũ.

Một hôm đến thăm người bạn Mỹ già, thấy ông ta đang thay chậu những cây lan đất, ông ta cầm một khóm lan ngắm nghía. Thấy cây lan, lá ngắn ngắn và cứng ngắt, tôi cầm lên xem mới biết đó là cây Hoàng Kiếm Lan, cây lan xưa cũ. Peter Kurtz nói:

"Nếu anh thích, xin cứ lấy về tôi tính bỏ nó vào thùng rác. Nuôi đã mấy năm mà nó còi cọc, chẳng thấy lớn chút nào, cho nên chẳng biết hoa ra sao. Nghe đâu gốc gác nó từ Á Châu đó, không biết Việt Nam có cây này hay không?"

Mang cây lan về tôi cắt bỏ hết những củ già, rễ thối, lá gãy hay úa vàng rồi tưới thuốc trừ nấm, bệnh. Chẳng bao lâu cây trở nên xanh tốt khỏe mạnh, những cọng lá dài gần một thước và mùa hoa những năm sau đó vợ chồng tôi lại có dịp cùng nhau ôn lại kỷ niệm thiếu thời khi dò lan năm cũ nhủ nụ, đơm bông và phát phơ trong ánh nắng chiều.

Năm 2002, người bạn đường từ 55 năm cũ chẳng may bị trong bệnh qua đời. Vườn lan bị bỏ lay bỏ lóc mặc cho kiến rệp, bệnh tật hoành hành. Khi nhìn lại, gần một nửa đã theo bà chủ. Bán hết những cây còn khỏe mạnh, còn một số ở trong tình trạng ngất ngư không ai mua bị cho vào thùng rác, nhưng tôi vẫn giữ lại những cây lan của quê hương cũ.

Khi dọn về khu nhà tiền chế (mobile home) ở Westminster, giữa khu vực Tiểu Saigon (Little Saigon), tôi mang theo vài cây còn lại trong đó có cây *Cymbidium finlaysonianum*, cây *Coelogyne mooreana* (thanh đạm Tuyết Ngọc) và cây Cym. Nicole Valentine mà người vợ quá cố của tôi vẫn hằng ưa thích. (Xin xem bài "[Hồn Hoa Theo Chủ](#)".) Gặp nơi khí hậu ôn hòa, nắng nhiều, gió mát, những cây lan dần dần lại khôi phục lại, được sự sống và đâm chồi nảy lộc. Cây Thanh đạm Tuyết Ngọc trước kia teo tóp nhăn nhúm, nay lớn phồng to gần bằng trái trứng gà và ra hoa tới 4 lần trong một năm. Những tháng trước chỉ ra 1-2 dò riêng, tháng 9 ra tới 3 dò hoa trắng muốt nhị vàng, tuy hoa có nhỏ hơn đôi chút nhưng hương thơm vẫn còn thoang thoảng.

Tháng 7-2012

Tháng 9-2012

Cym. Nicole Valentine

Cây Cym. Nicole Valentine trước kia thoi thóp nay đã ra thêm vài mầm nhỏ khỏe mạnh, hứa hẹn sẽ có những bông hoa đỏ thắm như xác pháo vào dịp Xuân về.

Riêng cây Hoàng Kiếm Lan bị bệnh quá nặng, lại thêm những cơn rệp sáp chui vào làm trong bẹ lá, sinh con đẻ cháu trong đó khó lòng diệt trừ hậu hoạn. Thêm vào đó những trận mưa mùa Đông lạnh lẽo của California làm cho thối ngọn vì nước đọng. Chuyện này đâu có gì khó lòng khắc phục, vào mùa Đông chỉ cần lấy bao nylon trùm lên ngọn và vẫn tưới bón như những cây Cymbidium khác.

Bỏ thì thương, vương thì tội, nhất là không đành lòng muốn vất bỏ một cây lan đầy rẫy nhưng kỷ niệm thân thương, tôi đành ôn lại động tác của 15 năm cũ: cắt, tia, phun thuốc và trồng lại với vỏ thông mới có trộn thêm than và Perlite cho thoáng rễ.

Tôi mong cho cây lan sớm trở về tình trạng khỏe mạnh như xưa và có thể to lớn như những khóm lan đã thấy ở Phú Quốc và ít ra trước khi nhắm mắt xuôi tay, sẽ còn được trông thấy những chùm hoa vàng hồ phách đong đưa trong gió...

Westminster 9-2012

